

Dook Kopmels

Recepten voor klassen- management

*Actief werken aan een
lekker lopende groep*

Inhoud

Vooraf	7
Een lekker lopende groep – wat een rol speelt	9
Drie gebieden waarbinnen je je groep beïnvloedt	11
Tien aandachtspunten voor een lekker lopende groep	13

Deel A: Mentale instelling **15**

Bijlage: Het verhaal van het prairiehoen

Aandachtspunt 1: Erbij zijn **19**

Recepten:

- Voorbereiden & vooruitdenken 20
- Plaats in de ruimte 22
- Stemgebruik 24

Aandachtspunt 2: Relaxed alert **27**

Recepten:

- Lichamelijke ontspanning 28
- Non-verbaal reageren bij licht storend gedrag 30

Aandachtspunt 3: Boosheid **33**

Recepten:

- Ijsberg van boosheid 34
- Gedrag & label 36

Aandachtspunt 4: Niet persoonlijk **39**

Recepten:

- Emotionele objectiviteit 40
- Acceptabel & niet-acceptabel gedrag 42

Deel B: Verbinding maken

45

Bijlage: Het verhaal van de dolfijnen

Aandachtspunt 5: Aandacht & Persoonlijk contact

49

Recepten:

- Binnenkomen & weggaan 50
- Namen onthouden 52
- Individuele momenten 54
- Positief aankijken 56

Aandachtspunt 6: Contact binnen de hele groep

59

Recepten:

- Klasbouwers 60
- Hele-groep-beleving 62
- Samenspel met regels 64

Aandachtspunt 7: Contact binnen de groepjes

67

Recepten:

- Teambouwers 68
- Teambeleving 70
- Openen, afsluiten & ander positiefs 72
- Bordspellen 74

Deel C: Gewoonten aanleren

77

Bijlage: Het verhaal van de olifanten

Aandachtspunt 8: Aanleren van gewoonten

83

Recepten:

- Beschrijf de gewoonte 84
- Leg de gewoonte precies uit 86
- Train de gewoonte 88
- Geef positieve reacties 90

Aandachtspunt 9: Gewoonten voor situaties **93**

Recepten:

- Focussignaal 94
- Denktijd 96
- Matig geluidsniveau 98
- Vragen & antwoorden 100
- Binnenkomen in de klas 102
- Tijdens de les de klas uit 104
- Regelen met of van materiaal 106
- Klaarwerk 108

Aandachtspunt 10: Gewoonten voor samen leren **111**

Recepten:

- Werk met structuren 114
- Denk-Tweetal-Vertel 116
- Beginnen met tafelgroepen 118

En nu...Actie! **121**

Aan de slag

Bijlagen:

- De checklist
- Een lekker lopende groep voor beginnende leraren
- Werkt dit ook voor docenten in het voortgezet onderwijs?

Dankjewel **124**

Over de auteur **125**

Meer lezen **126**

De bijlagen die bij dit boek horen, zijn gratis te downloaden.

- Kocht je dit boek in de webshop van Bazalt Groep? Dan heb je de bijlagen automatisch ontvangen in je klantaccount.
- Kocht je dit boek elders? Dan kun je de bijlagen downloaden via shop.bazalt.nl. Reken af met kortingscode LLG24183472.

Vooraf

Ik zal het maar toegeven: mijn hele onderwijsleven ben ik steeds bezig geweest met de vraag hoe je van een (willekeurige) groep leerlingen een lekker lopende groep kunt maken. Een prettige en goed georganiseerde groep, waarin:

- leraren controle hebben over wat er gebeurt;
- leerlingen zich zonder ‘ruis’ kunnen concentreren op het leren.

Met veel mensen heb ik daaraan gewerkt: hoe krijg je dit praktisch voor elkaar?

Voor mij is de kunst van plezierig en gericht met een groep werken iets veelomvattends. Het idee voor dit boek ontstond toen ik me realiseerde dat nergens bij elkaar staat wat leraren allemaal kunnen doen om hun groep lekker te laten lopen. Het leek me handig om dat heel praktisch en helder weer te geven.

Als je gaat praten over omgaan met een groep leerlingen, leidt dat al vlug tot pedagogische open deuren waarvan je denkt: ja, daar ben ik het mee eens, maar *hoe* doe ik dat dan in m'n groep?

Met dit boek wil ik juist duidelijk en concreet zijn. Voordat ik ging schrijven, vertelde ik mensen: “Het moet net zo concreet worden als een kookboek, zodat je het direct kunt gaan doen.” Sommigen zeiden: “Wat je zei over recepten spreekt me aan. Daar zouden mensen in het onderwijs veel aan hebben.” Dus keek ik in een kookboek hoe recepten er eigenlijk uitzien. Simpel: ze beschrijven wat je **nodig** hebt en hoe je het precies **doet**, meestal in stappen. Zo ontstonden de recepten voor klassenmanagement, om actief te werken aan een lekker lopende groep.

Hoe is het boek opgebouwd?

- Ik onderscheid *drie gebieden* waarop je bezig kunt zijn met je groep.
- Binnen ieder gebied zijn er essentiële *aandachtspunten*. In totaal benoem ik er tien.
- Bij ieder aandachtspunt geef ik concrete *recepten* voor zaken die je direct met je groep kunt toepassen.

“Moet ik dat allemaal gaan doen dan? Al die aandachtspunten en recepten?” Natuurlijk niet. Je leest de inzichten en tips en kiest uit wat voor jou goed zou kunnen werken. Dat probeer je uit. Je kunt klein beginnen en steeds meer gaan doen. Het is een leerproces waaraan je zelf sturing geeft:

- Je leerlingen leren hoe je wilt dat ze zich gedragen in diverse situaties en jij gaat dat inoefenen tot ze het gedrag bijna onbewust vertonen.
- Zelf leer je welk gedrag van jouzelf het meeste effect heeft en het beste bij jou past.

Geniet van wat je met je leerlingen en jezelf ziet gebeuren!

Voor wie is dit boek?

Voor iedereen in het onderwijs die met een groep werkt. Een aantal dingen die je leest, lijken misschien in eerste instantie bestemd voor mensen die in het basisonderwijs met steeds dezelfde groep werken. Maar ... veel van de recepten zijn uitgevonden door vakdocenten in het voortgezet onderwijs. De kunst is om met je groep steeds veel aandacht te besteden aan een recept wanneer je er net mee begint. De tijdswinst komt later, als je allerlei storingen in je les geëlimineerd hebt. In de bijlagen lees je hoe je dit boek het beste kunt gebruiken als je net begonnen bent met lesgeven.

Je vindt in dit boek vast zaken die je al eens eerder gehoord of gezien hebt, of die je zelf al doet. Ik pretendeer niet iets geheel nieuws uitgevonden te hebben. Ik probeer slechts wat ik zelf ontdekte en wat ik van diverse mensen leerde en vervolgens zelf toepaste, voor iedereen toegankelijk te maken.

Ik hoop dat jij en je leerlingen er wat aan hebben.

doosk.

Een lekker lopende groep

Wat een rol speelt

Klassenmanagement

Mensen vragen zich vaak af: hoe kan het dat leerlingen gemakkelijker lijken te leren in bepaalde groepen bij bepaalde leraren? Dat ligt aan het *klassenmanagement*: de vaardigheden en manieren van doen die leraren inzetten om ervoor te zorgen dat de dag soepel verloopt, zonder al te veel storend gedrag van leerlingen. Kortom: deze leraren zorgen voor een gestructureerde leeromgeving met duidelijke gewoonten en verwachtingen, met effectieve reacties op hinderlijk gedrag.

Scholen of besturen nemen allerlei maatregelen om de leerresultaten te verbeteren. Maar verbetertrajecten hebben pas effect als eerst de basis – het klassenmanagement – op orde is. Want wat hebben maatregelen anders voor zin?

- Wat als alles goed wordt uitgelegd, maar veel leerlingen daar niet goed naar luisteren?
- Wat als er goed uitgekende opdrachten worden gegeven, maar de leerlingen hun aandacht er niet bij hebben?
- Wat als we fantastisch lesgeven, maar intussen vergeten te zorgen dat de leerlingen ‘aan’ staan?

Alles begint dus met een lekker lopende groep!

Wat is een lekker lopende groep?

Een lekker lopende groep is een groep met weinig storing, waarin veel goed geregeld verloopt en waar het voelt alsof het werken met de leerlingen gemakkelijk gaat. In zo'n groep is er een focus op het **leren**. Sommige mensen denken dat een lekker lopende groep een kwestie is van geluk: soms heb je een prettige groep en soms heb je gewoon een rotgroep. Maar de werkelijkheid is: een lekker lopende groep kun je maken. *Hoe?* Door te weten wat werkt, welke factoren er zijn die je kunt beïnvloeden en wat jijzelf op jouw manier kunt doen.

Geheim

Wat is het geheim van een lekker lopende groep? Dat is er niet. Het is geen mysterie. Er zijn veel zaken die positief werken, maar op veel scholen is daar maar weinig aandacht voor. Terwijl we veel weten over hoe je van elke groep leerlingen een zo lekker mogelijk lopende groep kunt maken. Daarbij draait het vooral om drie gebieden:

- het **aanleren van goede gewoonten** aan je leerlingen;
- de **relatie** tussen jou en de leerlingen en de relatie tussen de leerlingen onderling;
- je **eigen instelling**.

Je hoeft er niet hooggeleerd voor te zijn, maar het is ook niet één simpel stappenplannetje. Het varieert van een 'kleinigheidje' (hoe je een leerling aankijkt die je klas binnenkomt) tot een 'grotigheidje' (hoe je teams in je klas leert soepel samen te werken). Het is belangrijk om je daarvan bewust te zijn, om te weten wat goed werkt.

Hoe ziet dat eruit?

Hoe een lekker lopende groep eruitziet in de praktijk kan heel verschillend zijn, afhankelijk van het vak dat je geeft en van de leeftijdsgroep waarmee je werkt. En zeker ook van jouw eigen persoonlijkheid. Maak er je eigen stijl van!

Hoe dan ook: hét doel voor elke leraar is een groep creëren waarin veel geleerd wordt door leerlingen die geconcentreerd en aandachtig bezig zijn. Waardoor je toekomt aan zelf genieten van een groep leerlingen die aan het leren zijn.

Drie gebieden

waarbinnen je je groep beïnvloedt

Wat je kunt doen om een lekker lopende groep te creëren, speelt zich af op drie gebieden, waarvan je er niet een kunt missen:

1. Mentale instelling

Jouw persoonlijke *eigenschappen, overtuigingen en inzichten* die eraan bijdragen dat je groep lekker loopt. Je mentale instelling zorgt ervoor dat jij jouw eigen veiligheid creëert en aandacht kunt hebben voor wat er in je groep gebeurt.

2. Verbinding maken

De basis voor een lekker lopende groep is dat jij en je leerlingen goed met elkaar kunnen opschieten. Belangrijk is het *contact* dat je met leerlingen hebt, maar ook of een leerling zich *gezien* voelt. Niet alleen de relatie tussen *jou en de leerlingen* is belangrijk, maar ook de *onderlinge verstandhouding* tussen de leerlingen.

3. Gewoonten aanleren

Je groep loopt lekker als er veel goed geregeld is. Als de leerlingen heel concreet weten wat je van ze verwacht en eraan gewend zijn om dat ook zo te doen. Dat bereik je door ze gewoonten aan te leren en deze gewoonten te herhalen, zodat het een routine wordt. In het schema is dit het grootste gebied, omdat er de meeste recepten voor zijn.

Even belangrijk

Het derde gebied, gewoonten aanleren, noemen we vaak 'klassenmanagement', maar ik vind de andere twee terreinen precies even belangrijk. Immers:

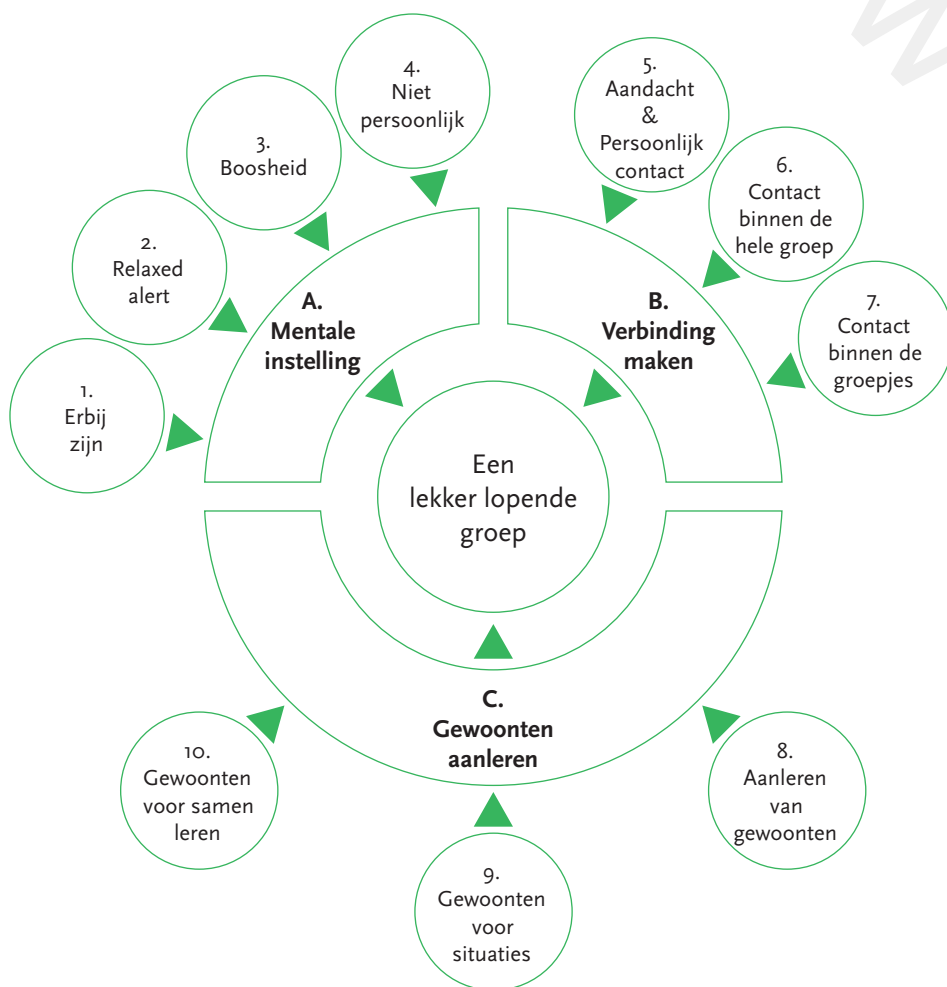
- Met een *minder gerichte mentale instelling* sta je als leraar minder sterk in je schoenen en word je sneller onzeker.
- Als je *geen goede relatie* hebt met je leerlingen, dan zullen ze minder van je aannemen, hebben ze de neiging om minder rekening met je te houden en heb je zelf minder in de gaten wat er kan spelen bij een leerling.
- Als er *weinig persoonlijke relaties* tussen de leerlingen zijn, zullen ze elkaar eerder als 'onbelangrijk ding' beschouwen dan als 'persoon die ze kennen'. Dat geeft een grotere kans op pesten, uitsluiting of ander ongewenst gedrag.

De drie gebieden zijn dus alle drie belangrijk en ze beïnvloeden elkaar.

Tien aandachtspunten

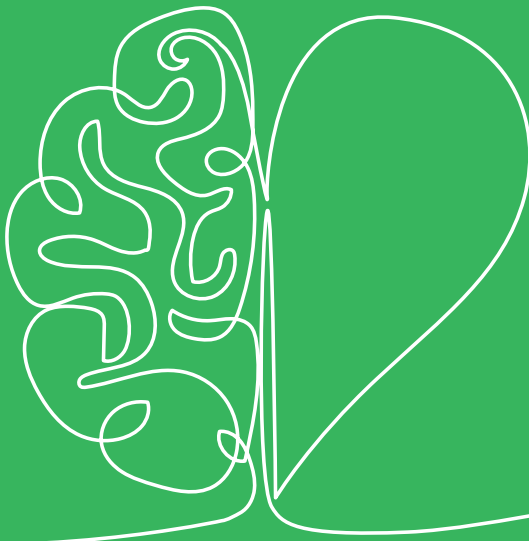
voor een lekker lopende groep

Binnen de drie gebieden die van belang zijn voor het creëren van een lekker lopende groep onderscheid ik tien belangrijke aandachtspunten. Dit schema geeft je een idee waarover ik het verder ga hebben. Hierna volgt per aandachtspunt de concrete uitwerking.

Deel A

Mentale instelling

Mentale instelling

Je **mentale instelling** is het geheel van jouw eigenschappen, overtuigingen en inzichten die er wel of niet aan bijdragen dat je groep lekker loopt. Met je mentale instelling kun je een positieve invloed uitoefenen op het functioneren van je groep leerlingen.

Je mentale instelling is een belangrijke factor voor goedlopend klassenmanagement. In de wetenschap¹ heeft men het dan over:

- *alertheid* (geconcentreerd zijn op wat er gebeurt in je groep) en
- *emotionele objectiviteit*.

Bij alertheid maak ik nog een onderscheid tussen **erbij zijn** en **relaxed alert** zijn. Bij emotionele objectiviteit heb ik het over omgaan met je eigen **boosheid** en over het **niet persoonlijk** nemen van wat er gebeurt tussen jou en je leerlingen.

Zo kom ik op vier aandachtspunten die staan uitgewerkt in de volgende hoofdstukken.

Mentale instelling: aandachtspunten

1. Erbij zijn
2. Relaxed alert
3. Boosheid
4. Niet persoonlijk

Tip!

Lees in de bijlagen **Het verhaal van het prairiehoen**.

1. Bijvoorbeeld: Robert Marzano | *Pedagogisch handelen en klassenmanagement* | Bazalt Groep.

Aandachtspunt

1

Erbij zijn

Erbij zijn is een soort staat van bewustzijn waarbij je veel opmerkt van wat er in de klas gebeurt. Je bent geconcentreerd, hebt als het ware een brede blik, een breed gehoor en een breed gevoel. Als je *erbij* bent, weet je gewoon welke plaats, gebeurtenis of persoon je aandacht nodig heeft. 'De juf heeft ogen in haar rug' is niet waar het om gaat, maar zo voelt het soms wel voor je leerlingen.

Erbij zijn: recepten

1. Voorbereiden & vooruitdenken

Door van tevoren te weten wat je kunt verwachten tijdens je les, ben je goed voorbereid en meer geconcentreerd.

2. Plaats in de ruimte

Als je bewust ergens gaat staan en dat varieert tijdens de les, heb je je aandacht er beter bij.

3. Stemgebruik

Door harder en zachter te praten, gericht op wat je doet en wat je waarneemt, maak je jezelf boeiender voor je leerlingen. Dan concentreer je je als vanzelf op wat er gebeurt in je groep.

Vorbereiden & vooruitdenken

Erbij zijn gaat om wat je doet als je met je groep bezig bent. Het helpt als je je van tevoren bewust bent van wat je gaat doen.

Nodig

- Tijd om vooruit te denken.
- Kennis van de inhoud van je les.
- Kennis van wat je wilt bereiken met de les.
- Materiaal dat je zelf gaat gebruiken.
- Materiaal dat de leerlingen gaan gebruiken.
- Weten welke activiteiten je gaat doen met je leerlingen.
- Besef van hoe je groep en sommige leerlingen kunnen reageren.
- Vertrouwen en zin in wat je gaat doen.

Voor wie? Voor de hele groep en zeker voor jezelf.
Wanneer? Vooraf.

Stappen

1. Denk van tevoren na over wat er de komende dag of een deel van de dag op het programma staat. Welk vak? Welk onderwerp? Hoe sluit de lesstof aan bij wat al eerder aan de orde was?
2. Wat wil je dat de leerlingen vooral leren? Wat zijn de leerdoelen? Gaat het om kennis, om een vaardigheid of om bepaalde inzichten? Hoe sluiten deze leerdoelen aan bij wat de leerlingen eerder op school deden? En/of op hun voorkennis van buiten school?
3. Welk materiaal heb jij nodig? Is dat zo te pakken of moet je iets van tevoren klaarzetten of leggen? Welk materiaal hebben de leerlingen nodig? Hebben ze dat zelf, deel je dat uit of pakken de leerlingen het zelf?
4. Staat je een bepaalde opbouw voor ogen van de activiteiten die je met de leerlingen gaat ondernemen?
5. Als je denkt aan wat je gaat doen, hoe zou je groep reageren? Is er iets wat jijzelf vooral wel of niet moet doen? En als je vooruitdenkt aan bepaalde leerlingen, heb je dan een advies voor jezelf?
6. Heb positieve verwachtingen en voel alvast die kleine lach op je gezicht!

Plaats in de ruimte

Waar je je bevindt in je lokaal heeft veel invloed op wat je waarneemt. Dat geldt ook voor de opstelling van tafels, stoelen, kasten enzovoort.

Tip

Zet je bureau niet op je instructie- of presentatieplek zodat je meer ruimte hebt om iets boeiend uit te leggen, te vertellen of een gesprek te leiden.

Zorg daarom dat je bureau niet in de weg staat.

Nodig

- Een overzichtelijke indeling van de ruimte in je lokaal.
- Loopruimte voor jezelf aan de voorkant en zijkanten van je klas.
- Een instructieplek voor jezelf bij je bord.
- Een plek om je eigen spullen te leggen en op te bergen: een eigen kast, een bureau dat niet in de weg staat.

Voor wie? Voor de hele groep en zeker voor jezelf.
Wanneer? Vooraf en de hele dag in je groep.

Stappen

1. Bij het inrichten van je lokaal zorg je ervoor dat alle leerlingen goed te zien zijn. Niet alleen als je voor de klas staat (dat zeker), maar ook vanaf de zijkanten van het lokaal: fysiek overzicht is een absolute voorwaarde voor 'erbij zijn'.
2. Neem hindernissen weg, zoals een kast die niet aan de zijkant of achterkant van het lokaal staat, waarachter leerlingen niet altijd goed te zien zijn. Zorg er bij een opstelling in tafelgroepen in een vol lokaal voor dat de achterste groepen ook goed te zien zijn. Bijvoorbeeld door ze naar links of naar rechts te schuiven.
3. Jouw eigen plaats in de ruimte laat je variëren. Daardoor houd je ook beter de aandacht vast. Als je iets uitlegt, presenteert of demonstreert, sta je vast voor in het lokaal waar ook je bord hangt. Maar als je het bord niet nodig hebt, kun je net zo goed vanaf een andere plek praten. Gewoon omdat leerlingen dan blijven focussen omdat je stem steeds ergens anders vandaan komt. Het helpt ook om naar de plek te lopen (en gewoon door te gaan met wat je aan het vertellen was) waar leerlingen afgeleid of onrustig lijken te zijn.
4. Terwijl de leerlingen individueel of met elkaar aan het werk zijn, helpt het zowel voor je overzicht als voor het gevoel van de leerlingen dat je 'erbij' bent om rustig door de ruimte te lopen. Blijf ook eens ergens staan. Je beweegt je vooral aan de voorkant en de zijkanten van je lokaal.

Stemgebruik

Het volume van je stem bepaalt mede hoe je 'erbij bent'. Bij de ene activiteit zul je anders praten dan bij de andere. Soms leg je iets uit op zakelijke toon. Soms wil je het spannend maken met je intonatie en praat je wat zachter. En hoe hard je praat, hangt natuurlijk ook af van tegen wie je praat.

Nodig

- Je bewust zijn van je diverse rollen in de groep en de diverse situaties waarin je je kunt bevinden.

Tip

Als je je stemvolume gevarieerder maakt, zul je merken dat leerlingen meer geboeid zijn. Harder en zachter praten is geen vaardigheid die je nog moet leren. Het gaat er vooral om dat je er bewust mee bezig bent en went aan die doelgerichte variatie.

Voor wie? Voor de hele groep en zeker voor jezelf.
Wanneer? Gedurende de hele dag in je groep.

Stappen

1. Pas je stemvolume aan de situatie aan. Grofweg zijn er drie soorten situaties:
 - a. praten met of tegen de *hele groep*;
 - b. praten met of tegen een *klein groepje of team*;
 - c. praten met of tegen een *individuele leerling*.
2. Praten met of tegen de **hele groep**:
 - Stemvolume: goed verstaanbaar
 - Volume niet harder dan nodig is.
 - Maak gebaren.
 - Heb een duidelijke gezichtsuitdrukking.
3. Praten met of tegen een **groepje of team**:
 - Stemvolume: zachtjes.
 - Sta dichtbij.
 - Maak gebaren.
 - Heb een duidelijke gezichtsuitdrukking.
4. Praten met of tegen een **individuele leerling**:
 - Stemvolume: nog zachter.
 - Sta dichtbij.
 - Maak gebaren.
 - Heb een duidelijke gezichtsuitdrukking.

Recepten voor klassenmanagement

De basisvoorwaarde voor goed onderwijs is een klas of groep die lekker loopt. Een groep waarin leraren de controle hebben over wat er gebeurt en leerlingen zich zonder ruis kunnen concentreren op het leren.

Hoe creëer je zo'n groep? Wat doe je dan precies? Op basis van zijn jarenlange onderwijservaring vat Dook Koplms dat samen in dit boek. Hij doet dat in concrete recepten, zodat je als leraar precies weet wat je nodig hebt en hoe je het aanpakt.

Het gaat dan over je **mentale instelling** als leraar, over **verbinding maken** met je leerlingen en tussen leerlingen onderling, en over het **aanleren van gewoonten**. Voor elk van deze drie terreinen vind je passende recepten in dit boek.

Dit nieuwe boek van Dook Koplms moet je hebben als je met een groep leerlingen werkt. Het leest gemakkelijk weg, is écht direct toepasbaar en geeft onwijs veel praktische tips. Bij mij op school wordt dit basisliteratuur voor elke collega en gaan we heel wat recepten uitproberen.

Debby van Rijn - directeur OBS Vindingrijk, Gouda

BAZALT GROEP

shop.bazalt.nl

9 789461 183347

Wil je Recepten voor klassenmanagement bestellen?

Ga naar shop.bazalt.nl

Workshop of studiedag hierover?

Neem contact met ons op via
advies@bazaltgroep.nl.

Wil je meer gratis tips en hoofdstukken ontvangen?

Meld je dan aan voor onze
e-mailings: [aanmelden](#)